

Gyges, was uitbundig, vaak geestig en menigmaal verbluffend, terwijl Ten Bruggencate een rijk palet aan pathetisch acteertalent ten toon spreidde. Een hoogtepunt van de vertoning was ongetwijfeld de lange dialoog tussen hen aan het einde van het eerste deel.

Gosch had van zijn spelers een intensiteit en een overgave verkregen, die in het Nederlandse toneel nog zelden te zien zijn. Je was even terug in de tijd toen de ironische kniphoog nog niet hoefde en toen alle emoties ten volle uitgespeeld mochten worden. Het liet de acteurs toe om hun virtuositeit in het zeggen schaamteloos ten toon te spreiden. Een vertoning met vele kwaliteiten, en ook het bewijs dat de ontmoeting met een belangrijk regisseur uit een andere theatertraditie een verrijking voor de eigen acteurs kan zijn.

En toch. Is het niet merkwaardig dat de commentaar van theatertechnische aard is? Moet de belangrijkste vraag niet zijn waarom zo nodig dit onbekende en zeer lange stuk van Hebbel in Amsterdam gespeeld moest worden?

Het verhaal is lang en ingewikkeld: koning Kandaules heeft een beeldschone vrouw maar de afspraak is dat hij zijn 'schat' aan niemand toont, want de blikken van andere mannen zouden haar bezoedelen. Wie haar ziet, moet gedood. Kandaules komt in de verleiding om de regel te overtreden en zijn beste vriend Gyges deelgenoot te maken van zijn geheim. Dit kan, omdat Gyges een ring heeft die onzichtbaar maakt. Deze laatste betreedt de slaapkamer van de koningin, wordt opslag zo dodelijk verliefd dat hij zich even laat zien, wat tot gevolg heeft dat de koningin tot een razende wraakgodin ontaardt. Haar eer is geschonden en haar echtgenoot moet haar wreken. Ze dwingt hem tot een duel, waarin Kandaules door zijn beste maar jongere vriend gedood wordt. Daarna pleegt de koningin, helemaal weer rein, zelfmoord. Doek, en wat mij betreft: verbijstering.

De psychologie van de vrouw ontgaat mij totaal. De psychotische verkramping rond de 'zuiverheid' en de 'eer' ligt zo ver van elke morele bekommernis van de dag van heden, dat je wel sprakeloos blijft. De motivatie van de regisseur om dit stuk te kiezen, blijft onbegrijpelijk. Dat hij een onbekend stuk van Hebbel een kans wil geven, is binnen een Duitse context nog verdedigbaar, maar in de Nederlanden is deze negentiende eeuwse auteur zo goed als onbestaand (tenzij men zich herinnert dat Jan Decorte tien jaar geleden *Maria Magdalena*, een ander stuk van hem, meesterlijk op de planken heeft gezet). Zo kan deze opvoering niet meer zijn dan een stijlloefening, die boeit zolang de toeschou-



Gyges en zijn ring. Toneelgroep Amsterdam/ Ben Van Duin

wer zich laat vangen aan de aberrante ontwikkeling van het verhaal. Ook hier blijf je achteraf met vragen zitten. Ook hier zie je dat Gosch, net zoals Grüber, het woord van de auteur aanvaardt, en er verder niets mee doet, dan op het eerste niveau te trachten dit woord te laten werken. Esthetica, dus. Techniek. En dus te weinig.

Hoofdletters

In beide gevallen vindt deze theatrale arbeid (en er is twee keer bijzonder hard gewerkt) zijn rechtvaardiging in het begrip Cultuur, iets dat aanspoort tot hoofdletters en al te vaak een makkelijk excuus is om niet verder te denken, erger zelfs, iets wat het volstrekte alibi is om verder geen lastige vragen te stellen.

Beide voorstellingen komen uit Duitsland, en, gehaast als we zijn om alles vlug tot tendens te dopen, tonen ze misschien de mentaliteit die het theater in de jaren negentig zal bepalen. Heeft de grote restauratie ingezet? Zo ja, dan zet de trend, die in de jaren tachtig af te lezen was aan de nieuwe interesse voor opera, zich verder door. Theater dreigt dan (opnieuw?) ongevaarlijk te worden.

En ja, *Amphytrion* kwam naar Brussel als een Europees evenement. Je las het in de verantwoording in het programma: het ging om een Grieks thema, dat door de Fransman Molière was gebruikt, en de Duitser von Kleist had daar al vertalend zijn eigen versie van gemaakt. Een voorafbeelding van de Europese cultuur van morgen. Le concert

des Nations. De vertoning, mooi en ongevaarlijk, bezingt de bedrieglijke schijn van de Europese eenheid. Cultuur, als wapen voor de ongrijpbare superstaat die onder onze ogen gevormd wordt. Ik vrees dat we in de komende jaren nog vaak dit deuntje van Europa, Cultuur en Identiteit zullen horen. Voor vitaal theater is er een andere verantwoording nodig.

Johan Thielemans